

ДИТИНА — ПЕДАГОГ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ
ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ
ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

ДИТИНА — ПЕДАГОГ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

*Психолого-педагогічні та соціальні аспекти
сучасної дошкільної та початкової освіти*

Колективна монографія

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2010

УДК 316.61-053.4-053.5+37.015.3

ББК 88.840+88.59

Д49

Рецензенти:

Коротяєв Б. І. — доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методик початкового навчання Слов'янського державного педагогічного університету.

Крутий К. Л. — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, проректор з наукової роботи Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Сорочан Т. М. — доктор педагогічних наук, професор, директор Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Д49 Дитина — педагог: сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної дошкільної та початкової освіти : колективна монографія / авт. кол. : О. П. Амацьєва, Г. В. Беленька, Н. В. Гавриш, В. В. Докучаєва, В. В. Желанова, Н. О. Курило, С. М. Курінна та ін.; за заг. ред. В. В. Докучаєвої; Держ. закл. „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. — Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. — 492 с.

ISBN 978-966-617-235-1

Колективна монографія є продуктом науково-дослідної діяльності науковців шести університетів України й репрезентує результати вивчення проблем дітей і дитинства, що проводилися протягом останніх п'яти років, а також теоретико-методологічні й технологічні підходи до процесу підготовки компетентних фахівців педагогічної галузі, зокрема дошкільної та початкової освіти. Монографія певною мірою характеризує соціально-психологічну ситуацію становлення особистості сучасної дитини та забезпечення професійної майстерності педагога третього тисячоліття передусім у контексті дослідження сучасного освітнього простору.

Книга має очевидну практичну спрямованість, тому буде корисною не лише науковцям, а й практикам.

УДК 316.61-053.4-053.5+373.017.3

ББК 88.52+88.40

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 3 від 23 листопада 2009 року)*

ISBN 978-966-617-235-1

© Гавриш Н. В., 2010
© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010

ЗМІСТ

Передмова	5
ЧАСТИНА I. Соціально-психологічний портрет сучасної дитини	8
Якість дитинства: українські реалії	8
РОЗДІЛ 1. Психологічні особливості сучасної дитини	15
1.1. Я-концепція молодшого школяра в контексті формування „суб’єктності” особистості	16
1.2. Своєрідність процесу мовленнєвого розвитку дітей третього року життя.....	34
1.3. Особливості складання творчих розповідей у старшому дошкільному віці.....	49
1.4. Характеристика виразності мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	67
1.5. Генезис граматичної будови мови дітей дошкільного віку.....	93
1.6. Як діти бачать і пояснюють світ.....	121
1.7. Особливості сприймання та розуміння гумору дітьми дошкільного віку	143
1.8. Розвиток допитливості шестирічних першокласників	156
1.9. Особливості процесу становлення навчальної мотивації в шестирічних першокласників	172
РОЗДІЛ 2. Дитяча картина світу	191
1.10. Дитяча субкультура в сучасному соціумі	192
1.11. Молодші школярі будують ровесницькі стосунки	215
1.12. Дитина в екополісі	234
1.13. Діти й природа. Як діти виражають свою любов до природи.....	248
1.14. Дошкільник у світі краси: як сприймають, розуміють і пояснюють красу діти 5 — 6 років.....	277
1.15. Праця в житті сучасної дитини	325
1.16. Уявлення сучасних дітей про ціну й цінності.....	338

ЧАСТИНА 2. Сучасний педагог: складові професіоналізму (компетентнісний, суб'єктний та системний підходи)	351
2.1. Учитель як особистість і суб'єкт професійної діяльності	352
2.2. Проектувальна компетентність майбутнього педагога в інноваційному перетворенні освітнього простору.....	367
2.3. Психолого-педагогічні механізми формування професійної свідомості майбутнього педагога початкової школи	381
2.4. Комп'ютерна компетентність майбутнього вчителя початкових класів.	403
2.5. Особливості формування рефлексивної діяльності майбутніх педагогів	416
2.6. Проблемно-педагогічні ситуації в діяльності вчителя та особливості їх розв'язання.....	433
2.7. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього педагога як визначальний компонент професійно значущих особистісних якостей.....	454
2.8. Соціально-психологічний супровід сім'ї, яка має дитину з особливими потребами.....	467

ПЕРЕДМОВА

Однією з ключових ознак сучасної педагогічної науки й практики є спрямованість на реалізацію принципу дитиноцентризму, націленість на забезпечення життєдіяльності як важливої складової повноцінного розвитку особистості людини, починаючи з перших років життя. Дитинство — унікальний, самоцінний період становлення особистості, який має яскраво виражену специфіку вікового розвитку, що вимагає особливого педагогічного супроводу й сприятливих умов. Парадокси-протиріччя у сфері сучасного дитинства значною мірою визначаються ускладненням економічних, юридичних, політичних і соціальних чинників нашого швидкоплинного життя й актуалізують потребу в переосмисленні педагогікою, психологією та суміжними з ними науками специфіки сучасного дитинства й соціально-психологічних особливостей людей, які за професійною діяльністю причетні до дитинства.

Специфіка сучасного дитинства в сукупності проявів суб'єктності та самобутності кожної окремої дитини виявляється передусім у бажаннях, інтересах, потребах, передбаченнях, вибірковому ставленні до світу й людей, у конфліктах та протиріччях із самими собою та іншими, у творчості й доступних видах самостійної діяльності. Через наведені в тексті монографії висловлювання дітей, малюнки, записи спостережень за їхньою діяльністю яскраво проявляються не лише характерні ознаки сучасного дитинства, а й прикмети часу та простору України в цілому, у якій відбувається зростання її маленьких громадян.

Разом з вивченням різноманітних аспектів дитинства для представників різних наук становить інтерес особистість, професійна компетентність, умотивованість сучасного вчителя й вихователя, а також майбутнього педагога, який лише готується до виконання своєї педагогічної місії. На жаль, деструкція установлених загальнолюдських та професійних цінностей і пріоритетів, знецінення ролі вчителя в суспільстві спричинили відсутність у більшості педагогів стійкої орієнтації на усвідомлення й прийняття високих соціальних завдань з виховання молодого покоління, націленість на стратегію свого професійного вдосконалення.

Отже, соціально-психологічна ситуація становлення особистості дитини та забезпечення професійної майстерності педагога третього тисячоліття передусім у контексті дослідження сучасного освітнього простору потребує наукового усвідомлення й прог-